

A KUTATÁSI EREDMÉNYEK GYAKORLATI HASZNOSÍTÁSA A VI. ÖTÉVES TERVBEN*

Dr. VÁRADI GÉZA
hivatalvezető-helyettes
MÉM Erdészeti és Faipari Hivatal

Gazdaságpolitikánk egyik, hosszú távon érvényes célkitűzése, hogy a kutatás egyre inkább termelőerővé váljék. Ez a törekvés a VI. ötéves terv-időszakban különös súlyt kap. Munkaerő a termelőágazatok extenzív fejlesztésére már nem áll rendelkezésre és a gazdasági növekedés ütemét is úgy kell elérnünk, hogy az anyag- és eszközfelhasználás emelkedése is minimális legyen. Elsődleges jelentőségű ezért a rendelkezésre álló erőforrások optimális hasznosítása. Ezek sorában előkelő helyet foglal el — sőt az anyagok, eszközök és munkaerő kihasználására meghatározó — a szellemi potenciál jobb hasznosítása, amelyben a kutatásnak vezető szerepe van.

A kutatás, a kutatói munka hatásfoka több tényező függvénye. Vegyük sorra őket:

- A kutatási témának a gazdasági fejlődés adott szakaszában *időszerűnek* kell lenni és a gazdálkodó szervek legégetőbb problémáinak megoldására kell irányulni.
- A kutatási téma megoldása az *eredmény*, ami csak akkor használható, ha egyértelmű, időben *konkrét ajánlásokat* ad, és adott vagy megteremthető gazdasági feltételekre épül.
- Az eredmény gyakorlati *bevezetése* úgy biztosítható, ha minden közreműködő érdekelt benne.

Ezen objektív feltételekhez szubjektív tényezők is kapcsolódnak. A kutatói kapacitás hasznosulásában egyaránt szerepe van:

- a kutatók rátermettségének, hozzáállásának, illetve a kutatási intézmény vezetésének;
- a felhasználó gazdasági szervezetek, a vállalatok szemléletének, szerveztségének;
- a kutatást koordináló szervek, lényegében a főhatóság odafigyelésének, felelősségtudatának.

* Előadás az Erdészeti és Faipari Tudományos Ülés plenáris ülésén, Budapest, 1980. február 27.

Sok mindennek kell tehát találkozni ahhoz, hogy a kutatás valóban hatékony, kézzelfogható termelőerővé váljon. Ahhoz, hogy ezt a folyamatot a VI. ötéves tervidőszakban meg tudjuk gyorsítani, először fel kell tárnunk, hogy a felsorolt feltételekkel ma miként számolhatunk.

I.

A kutatási témák időszerűségében a pozitív változás az utóbbi években vitathatatlan, mégis megújuló kritika éri a kutatást az ún. „örökzöld” témák miatt. Még ma is sok területen elaprózott kapacitások dolgoznak egyes témákon és — valljuk be —, nem egyszer a gyakorlat után kullogva.

Felmerül a kérdés: ki felelős a témák időszerűségéért? Nem kétséges, hogy a kutatásnak kell ismerni a tendenciákat, ahhoz, hogy időben, kész eredménnyel állhasson elő. Rendszerint azelőtt kellene indítani a kutatómunkát, mielőtt a gyakorlatban felvetődik. De elfogadható az az álláspont is, hogy — a tapasztalatok szerint — az a téma hasznosul, amely a gyakorlat sürgető szükségletére épül, tehát a vállalatoknak kellene a kutatással szemben perspektivikus igényeket támasztani. Nehéz vitatkozni ugyanakkor azzal is, hogy a kutatásokat koordináló főhatóság felelőssége e téren elsődleges, legalábbis az átfogóbb témákat illetően. Ezért vettük örömmel *Keresztesi Béla* akadémikus javaslatát a kutatási és vállalati tervek középtávú összehangolására.

A múlt év novemberében valamennyi érintett vállalatunknak megküldtük az ERTI, a FAKI és az Egyetem tájékoztatását az utóbbi években befejezett és a folyamatban levő kutatási témák eredményeiről, állásáról. Egyidejűleg információt kértünk arról is, hogy a vállalatok mely témák befejezésének gyorsítását igénylik, hol várnak — még a VI. ötéves tervidőszakban — realizálható eredményeket.

A válaszokból az tűnik ki, hogy legtöbben a *fakitermelési géprendszerek és a vegyszeres ápolás* kutatásának továbbfejlesztését sürgették. Az újabb kutatási eredményektől várják, hogy a dinamikusan növekvő nyersanyagtermelést és az ennek vonzataként jelentkező erdőfelújítást csökkenő munkásszámmal megoldják. Többen igénylik a vadkármegelőzésre, a kérgezés technikai fejlesztésére, a fa súly szerinti számbavételére, a rönkméret alatti fűrészipari alapanyag jobb feldolgozási technológiájára, valamint az üzemi és vállalati szervezet javítására vonatkozó kutatások gyors komplettírozását annak érdekében, hogy ezek még a VI. ötéves terv tartama alatt realizálhatók legyenek. A közölt eredmények alapján egyes vállalatok még további vizsgáldást igényelnek az intenzív szaporítóanyagtermelés, a természetes felújítás, az erdészeti utak méretezése, a faipari normatívák, a gépi fűrészáru osztályozás és a forgácsolótermelés technológiai paraméterei terén is.

A vállalati információk súlyozott képe megfelel az ágazati irányítás köztérp távú elképzeléseinek. Talán egyetlen olyan terület hiányzik vállalataink

felsorolásából, amelynek a népgazdaság VI. ötéves tervében kiemelt jelentősége van, így halaszthatatlan, realizálható eredményeket követel, ez: a *termelési folyamatok, a munkafolyamatok szervezése*. Több ötéves időszakot átfogó múlttal rendelkező téma. 1973. óta fokozódó ágazati igényként jelentkezik, súlyát különböző szintű határozatok, rendeletek, intézkedések adták meg. A kibontakoztatást azonban több tényező, koordinációs nehézségek, valamint a vállalatoknak a felmérésből is kitűnt igénytelensége nehezíti. A munkafolyamatok szervezésében rejlő anyag- és munkaerő megtakarítás, a kedvezőbb eszközkihasználás a jelen időszakban mindent megelőző, elsőrendű fontosságú.

II.

A bevezetőben felvázolt logika szerint a kutatás hasznosításának következő feltétele az, hogy az *eredmény bevezetésre, illetve adaptációra alkalmas* legyen. Tudjuk, e téren is sok az elégedetlenség és sajnos a szubjektív tényezők gyakran felülkerekednek. Itt is felmerül az a kérdés, hogy ki is a felelős azért, hogy a szellemi erőfeszítéssel és számottevő anyagi ráfordítással megvalósult kutatás, megoldott téma eredménye nem talál visszhangot.

Vannak akik a kutatót teszik felelőssé, hogy egy nagy érdeklődésre számot tartó, aktuális témát úgy zár le, hogy nem nyújt újat, vagy nem ad egyértelmű ajánlást. Mások szerint a kutatást megrendelők, illetve hasznosítók nem értik, vagy kényelmességből nem akarják megérteni a kutatási eredményeket. Esetenként a leterheltségük nem engedi, hogy kellő mélységben foglalkozzanak az eredményekben rejlő gazdasági lehetőséggel. Az is előfordul, hogy a kutatás nem kapott elegendő támogatást, esetleg magától az intézménytől vagy a kísérleti területként választott vállalatától, vagy az ágazati, illetve a kutatásirányítástól, és ebből származik az eredmény vérszegénysége, esetleg tényleges használhatatlansága. Pálcát törni csak konkrét esetekben és nagyon alapos vizsgálat alapján lehet e kérdésben is.

Célunk most az, hogy közösen összefogva erőinket minden valamire való kutatási eredményt a VI. ötéves tervidőszakban felhasználjuk a többi fa kitermeléséért, a piachoz jobban alkalmazkodó termékszerkezetért, a magasabb technikai színvonalért, a szociális ellátás javításáért és mindenekelőtt az eszközök és a munkaerő hatékonyságának javításáért. Ez volt az elsődleges célja az előbbieken említett teljes körű hivatali tájékoztatásnak, amellyel a kutatóintézetek és az egyetem eredményeit közöltük a vállalatokkal.

Annak érdekében, hogy az eredmények fogadtatásáról képet kapjunk és — bevallom — azért, hogy a vállalatokat rávegyük arra, hogy részleteiben foglalkozzanak a kutatási eredményekkel, visszinformációt kértünk azokról a kutatási eredményekről, amelyeket a vállalatok elfogadnak és alkalmazni kívánnak a VI. ötéves tervidőszakban. A felmérés eredményével nem lehetünk

egyértelműen elégedettek. A vállalatok egy része — a konkrét felszólítás ellenére — egyszerűen nem is reagált a tájékoztatásra. Egyesek olyan választ adtak, amelyből indirekt módon arra lehet következtetni, hogy kész eredményként vajmi keveset, vagy éppen semmit sem fogadnak el. A vállalatok többsége azonban — úgy tűnik — felfogta a kérdés lényegét, súlyát és alaposan áttanulmányozta a valóban kezelhető formában rendelkezésre bocsátott összefoglalókat. Több helyen — felszólításunkra — vezetői értekezleten is megtárgyalták az eredmények realizálásának lehetőségeit.

Az alkalmazni kívánt témák lényegében a rendelkezésre álló kutatási témák teljes körét felölelik. A csemetenevelésben, az akáctermesztésben, az erdőnevelési modellek terén, a foglalkozási ártalmak megelőzésében, a gépek diagnosztikai vizsgálatában és csaknem valamennyi faipari technológia terén elért, illetve befejezett kutatási eredményre számot tartanak a vállalatok a VI. öt éves terv időszakában.

Vannak kutatási eredmények, amelyek közvetlenül elsősorban az ágazati irányításban hasznosulnak. Ezek elsősorban a gazdaságtani kutatások sorából kerülnek ki, melyeknek alapvető szerepe van és lesz a faárrendszer, az erdőművelési egységarak, az erdőfenntartási járulékfelosztás, de közvetve az erdőgazdálkodás egész jövedelemszabályozása terén.

III.

Amint említettem, a kutatás gyakorlati hasznosulásának harmadik alapvető feltétele a bevezetés megfelelő módja. A legidősebb és a legértelműbb eredmény sem realizálódik sokszor a gyakorlatban, mert azok számára, akik a bevezetésben közreműködnek az új eljárás, az ajánlott tevékenység vagy szerkezeti módosulás csak többletmunkát vagy kockázatot jelent.

Itt megint gyakori, hogy a kutatási eredmény megvalósulása már azon megghiúsul, hogy nem tudjuk eldönteni ki a felelős a bevezetésért. Az első gondolat nyilván az, hogy egyértelműen a felhasználó, tehát általában a vállalat. Oda kell figyelni azonban az ellenérvekre is. A témák zömét nem a vállalat kezdeményezte; az gondoskodják a bevezetésről, azaz vállalja a kockázatot, az átmenettel járó többletterheket, aki indította — mondják nem egy esetben a vállalatok. A bevezetés gondja ezen az alapon sok esetben a főhatóságé vagy a kutatóintézeté lenne. A megoldás érdekében abból az alapelvekből kell kiindulni, hogy csak a közvetlen erkölcsi és anyagi érdekelttség megteremtésével lehet biztosítani a kutatási eredmények tényleges bevezetését.

Az utóbbi időben egyre több az olyan kutatóintézeti tevékenység, amely részben arra épül, hogy a kutatók is érdekeltek a kutatási eredmény bevezetéséből származó vállalati eredményből. Igen egészséges irányzat. Sajnos ma

még ez a megoldás csak a vállalatok által kezdeményezett, közvetlen szerződéses kutatásokra korlátozódik. A VI. ötéves tervidőszakban kívánatos ezt a rendszert csaknem valamennyi alkalmazott kutatásra kiterjeszteni.

Mindhárom objektív feltétel, tényező szempontjából külön kell szólni az előbb említett *vállalati kezdeményezésű* kutatásokról. A tapasztalatok azt igazolják, hogy ezek gyakorlati hasznosulása az esetek nagyobb százalékában valóban biztosított. E formában a téma időszerű, az eredmény anyagi feltételei és a bevezetés elsődleges felelőssége egyaránt azé a gazdálkodó szervé, amelyik a kutatási eredményt hasznosítja. Itt a kutatóintézet szigorúbb feltételekkel, szerződéses kapcsolatba kerül a vállalattal és egyértelműen felelős a kutatási eredményért, sőt egyes esetekben — helyesen — részben a bevezetés sikeréért is. A kezdeti, jó tapasztalatok alapján tehát a VI. ötéves tervidőszakban a nagyobb hasznosítási arányt e módszer kiterjesztésében kereshetjük. Úgy tűnik azonban, hogy még nem megoldott az eredmények országos elterjesztésének kérdése.

Összefoglaló

A VI. ötéves tervidőszak minőségileg megváltozott követelményrendszere a kutatási eredmények nagyobb arányú hasznosítása terén nem fokozatos, hanem ugrásszerű módosítást követel. A hasznosítás több objektív és szubjektív feltételnek a függvénye. Az az első feladatunk, hogy ne a felelősség áthárítására törekedjünk a feltételek megteremtésében, hanem — sokszor megalkudva a személyi és tárgyi adottságokkal — minden poszton, valamennyi szükséges tényező lehetséges optimumára törekedjünk. Ne a másiktól várjuk a következő lépés megtételét.

A kutatási intézmények és az egyetem munkája ma már eredményorientált. Megítélésük szerint számos olyan eredménnyel rendelkeznek, amelyeket a gyakorlat eddig nem, vagy csak részben hasznosított. A vállalatoknak részletesebben meg kell ismerni a kutatási eredményeket és mindent el kell követni azok bevezetésére. A szigorodó feltételrendszerben érzékelhető, hogy megnőtt a vállalatok fogékonysága a kutatás eredményei, méginkább a kutatói kapacitástól várható megoldások iránt. Az utóbbira utal a növekvő számú, vállalati kezdeményezésű kutatás. Ezt a folyamatot fel kell gyorsítani. Meg kell növelni a kutatás rugalmasságát. Mindezek alapján remélhetjük, hogy a kutatás termelőerővé válásának folyamata a VI. ötéves tervidőszakban az erdőgazdálkodás, az elsődleges ffeldolgozás és a fakereskedelem terén valóban felgyorsul és ezzel a népgazdaság elvárása és az MSZMP XII. Kongresszusának idevonatkozó irányelve teljesül az ágazatban.